

บทบรรณาธิการประจำฉบับ

หากย้อนไป 2 ปี ที่อาจารย์ ดร.ทิพย์วัลย์ สุทินได้
ปรารภกับดิฉันว่า “...มาช่วยกันเป็นบรรณาธิการ
ของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
สักเล่มนะ...เรื่องเกี่ยวกับ ‘การศึกษา’...” ดิฉันไม่
รอช้ารับปากทันที แต่ก็ได้คิดว่าตนเองจะมาเป็น
บรรณาธิการเอง หลังจากอาจารย์หมูของเราถึงแก่
กรรม ดิฉันต้องสานงานต่อจากท่านหลาย ๆ เรื่อง
หลาย ๆ ประเด็น รวมทั้งสืบทอดเจตนารมณ์อัน
แน่วแน่ของอาจารย์กับการให้ความสำคัญด้านการ
ศึกษา โดยเฉพาะการพัฒนานักศึกษา การพัฒนา
การเรียนการสอน ฯลฯ ซึ่งเป็นเรื่องที่ตัวดิฉันเองก็
ใหม่กับเรื่องราวเหล่านี้

แต่สำหรับในมุมมองการรวบรวมบทความ
ที่ทรงคุณค่าต่าง ๆ แล้ว ดิฉันได้พยายามรวบรวม
บทความจากนักวิชาการทุกรุ่น ไม่ว่าจะรุ่นใหญ่ รุ่น
กลาง และรุ่นน้องใหม่ ที่ต้องการกล่าวถึงศิลป์

และศาสตร์การเรียนรู้ในมุมมองของศาสตร์และสาขาวิชาต่าง ๆ มีคุณค่าที่จะกระตุ้นให้นึกคิดถึงการศึกษาและการเรียนรู้ในระดับอุดมศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ และพัฒนาการของศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกิดจากความสนใจหรือการเรียนรู้เล็ก ๆ หรือการทำให้ศาสตร์ที่ถูกกล่าวหาว่า “ยาก” ทำให้ “ง่ายและเข้าถึง” ได้

ดังนั้นจึงเป็นที่มาของวารสารฉบับนี้ภายใต้สาระสำคัญ “ศิลปะและศาสตร์การเรียนรู้” ซึ่งอาจโยงถึงการเรียนรู้นั้นได้มาอย่างไร มีการตรวจสอบการได้มาของความรู้อย่างไร เมื่อเราพูดถึงความรู้แล้ว มีที่มาที่หลากหลายไม่ว่าจะเกิดจากการคิดเอง ประสบเอง การคิดเชิงเหตุและผล จากการสังเกต หรือได้จากข้อมูลซึ่งเป็นที่ประจักษ์ หรือจากการเจงนับ ดังจะเห็นว่ามนุษย์เราใช้วิธีการต่าง ๆ ในการแสวงหาความรู้เกี่ยวกับความรู้สึกลึกซึ้งของมนุษย์ด้วยกัน จะเห็นได้ว่าผู้ที่สนใจศึกษาความรู้สึกลึกซึ้งของมนุษย์มีทั้งนักปราชญ์ นักประพันธ์ นักจิตวิทยา นักวิทยาศาสตร์ วิธีการที่แต่ละฝ่ายเลือกใช้บนเส้นทางของการเสาะแสวงหา ก็มีแตกต่าง อย่างไรก็ตามแม้ว่าจะมีการเลือกสรรกลั่นกรองหรือมีการพิสูจน์มาก่อนแล้ว ก็อาจยังมีบางส่วนที่ยังไม่ถูกต้องสมบูรณ์ จึงมีความจำเป็นที่เราเองก็ต้องใช้วิจารณ์ญาณพิจารณาตรวจสอบความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้อย่างรอบคอบ ก่อนที่จะยอมรับในความถูกต้องของความรู้เหล่านี้

แม้เราจะอยู่ในศตวรรษที่ 21 เราก็หลีกเลี่ยง “การเรียนรู้” ไม่ได้ และยังคงมีความสำคัญกับคนเราอย่างยิ่ง อีกทั้งจำเป็นต้องเริ่มจาก “การถาม” เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถ่องแท้ จาก 4 คำถามหลัก ๆ คือ ถามความหมาย (What do you mean?) รู้ได้อย่างไร (How do you know?) จริงหรือไม่ (Is it true?) และรู้ได้อย่างไรว่าจริงหรือไม่จริง (How do you know what it is true or not true?) คำถามเหล่านี้จะเป็นตัวต่อ

ให้เกิดความคิดอย่างวิเคราะห์และความเข้าใจอย่างกระจ่างในเรื่องต่างๆ

สำหรับสาระของบทความที่รวบรวมนั้น บทความแรกได้รับความกรุณาจาก ศ.เกียรติคุณสุริชัย หวันแก้ว ซึ่งท่านเป็นนักวิชาการอาวุโสที่ทำงานเชื่อมโยง ตั้งคำถาม สร้างชุดความรู้ทางสังคมศาสตร์กับสังคม ท่านเขียนเรื่องราวต่างคนต่างอยู่ในสังคม เพื่อการพัฒนาประเทศไทยกับสิ่งท้าทายด้านความรับผิดชอบร่วมกันต่อสังคม ที่ชวนคิดและชวนมองต่อว่าเหล่านักวิชาการทั้งหลายจะอย่างไร ปัญหาการขาดความเข้มแข็งของประชาคมวิชาการและภาวะความแตกแยกหลายระดับในวงวิชาการสังคมศาสตร์ และข้อเสนอการปฏิรูปสังคมการเมืองและการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างวิชาอย่างเป็นกิจลักษณะและมีความต่อเนื่องให้ได้ ทั้งนี้โดยมีความริเริ่มเชิงสถาบันในระดับและขอบเขตข้ามพื้นที่และข้ามสถาบัน

บทความที่สองเป็นบทความของนักวิชาการอาวุโส ดร.อุทัย ดุลยเกษม ที่มาชวนนักวิชาการน้อง ๆ รุ่นใหม่ตั้งคำถามและชวนคิดเรื่อง ถ้าคิดจะทำวิจัย เริ่มต้นอย่างไรดี? ในงานเสวนา “งานได้ผลคนเป็นสุข” จัดโดยสำนักวิชาศิลปศาสตร์ โดยเริ่มต้นจาก “ความอยากรู้” จึงเกิดการทำวิจัย เรื่องสำคัญเรื่องแรกที่คุณคิดจะทำวิจัยต้องพิจารณาให้มากคือการตั้งโจทย์หรือการตั้งคำถามการวิจัยที่ชัดเจน ตรงประเด็นกับสิ่งที่เราอยากรู้จึงเป็น การเลือกระเบียบวิธีการวิจัยและการเขียนรายงาน

บทความที่สามเป็นบทความที่มาจากผลงานวิจัยและประเมินกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก โดย ผศ.น.อ.(ญ) ดร.ทัศนศรี เสมียนเพชร และคณะ

บทความนี้เป็นการประเมินองค์ประกอบและการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงรุกของสถาบันอุดมศึกษาเพื่อเปลี่ยนผ่านเข้าสู่

ศตวรรษที่ 21 ถือว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้จากการให้ครูเป็นผู้สอน (Teacher-centered) และเน้นไปที่ผู้เรียน (Student-centered) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้เชิงรุกต้องดำเนินการต่อเนื่องตั้งแต่ระดับนโยบายจนถึงระดับปฏิบัติการโดยคำนึงถึงมิติที่เกี่ยวกับเจตคติ ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงรุกของบุคลากรทุกระดับที่เกี่ยวข้องและสิ่งสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก การประเมินองค์ประกอบในมิติดังกล่าวของการเรียนรู้เชิงรุกทำให้ได้ทราบต้นทุนการเรียนรู้เชิงรุกที่มีอยู่เพื่อย่อยอดการพัฒนาอย่างมีทิศทางทำให้เกิดภาพอนาคตของกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกในสถาบันการศึกษา และสามารถพัฒนากระบวนการศึกษาของสถาบันได้อย่างมีขั้นตอนเต็มตามศักยภาพ

บทความที่สี่เป็นบทความของสิริพร สมบูรณ์บุรณะ ที่ตั้งคำถามและพยายามหาคำตอบเกี่ยวกับการนำ PBL มาใช้ในการเรียนการสอนทางสังคมศาสตร์ “PBL: โจทย์ปัญหาหรือสร้างปัญหาทางสังคมศาสตร์” ซึ่งการเรียนการสอนในรายวิชาทางด้าน “สังคมศาสตร์” ที่ให้ความสำคัญกับการตั้งคำถาม การตีความ การวิเคราะห์ เป็นต้น น่าจะเป็นไปในทิศทางเดียวกันได้ แต่ก็ปรากฏว่าต้องพบกับจุดอ่อนของการ “ตั้งโจทย์ปัญหา” กับขีดความสามารถที่ปลดล็อกการจินตนาการทางสังคมศาสตร์ กับการตีความและวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคมและความจริงที่เกิดขึ้นในสังคม

บทความที่ห้า เป็นบทความของอาจารย์น้องใหม่ ตฤณ ไอยะรา ได้เขียนปริทัศน์ชุดของงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในฐานะของวิชาศึกษาทั่วไปของระดับอุดมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกา “การเรียนการสอนเศรษฐศาสตร์ในฐานะของวิชาศึกษาทั่วไป: ข้อถกเถียงและประสบการณ์จาก

สหรัฐอเมริกา” วิชาเศรษฐศาสตร์ถูกให้ความสำคัญในฐานะหนึ่งในความรู้ที่จำเป็นสำหรับการสร้างพลเมืองที่พึงปรารถนาของสังคมประชาธิปไตย การสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ในฐานะวิชาศึกษาทั่วไปจึงจำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนทั้งเนื้อหาและวิธีการสอน เพื่อให้วิชาเศรษฐศาสตร์หลุดจากความเป็นศาสตร์อันเฉพาะมาเป็นความรู้ทั่วไปที่สามารถเข้าถึงได้ง่ายขึ้น

บทความที่หก เป็นบทความของน้องใหม่อีกท่านหนึ่ง มนรัตน์ พรหมรัตน์ ได้นำเสนอแขนงวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับญี่ปุ่นโดยเฉพาะ ซึ่งเรียกว่าญี่ปุ่นศึกษา “การศึกษาญี่ปุ่นในญี่ปุ่นศึกษา: สถานภาพความรู้เกี่ยวกับการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นจากการประชุมวิชาการเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาในประเทศไทย” โดยได้สำรวจสถานภาพความรู้เกี่ยวกับการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นที่ถูกนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา เนื้อหาของงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นที่ถูกนำเสนอในการประชุมวิชาการระดับชาติเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาดังแต่ครั้งที่ 1 ถึง ครั้งที่ 6 (ระหว่างปี พ.ศ. 2550 - 2555) สามารถจัดแบ่งได้เป็น 2 หัวข้อหลัก คือ 1) นโยบายและการวางแผนเพื่อจัดระบบการศึกษาของประเทศญี่ปุ่น 2) แนวทางและวิธีการในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน ข้อสังเกตที่มีต่อผลงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของญี่ปุ่นจากการประชุมระดับชาติเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษาครั้งที่ 1-6 พบว่า หลังจากการประชุมฯ ครั้งที่ 3 ในปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา งานศึกษาด้านการศึกษาเกี่ยวกับญี่ปุ่นลดลงอย่างต่อเนื่อง รวมถึงยังขาดงานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปรัชญา หรือแนวคิดด้านการศึกษา รวมถึงงานศึกษาที่เกี่ยวกับบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและการวางแผนการจัดระบบการศึกษา รวมถึงด้านแนวคิด

และวิธีการจัดการเรียนการสอนทั้งในประเทศไทยและญี่ปุ่น

สำหรับบทความตั้งแต่บทความที่เจ็ดเป็นต้นไปจะเป็นบทความทั่วไปที่ไม่เกี่ยวกับแก่นเรื่องของฉบับคือไม่เกี่ยวกับประเด็นการศึกษา โดยบทความที่เจ็ดเป็นบทสัมภาษณ์ของวิริยะ สว่างโชติ นักวิชาการด้านวัฒนธรรมศึกษากับ “ดอกเตอร์ร็อก” ลอเรนซ์ กรอสเบิร์ก ผู้จุดประกายต่อการศึกษาวัฒนธรรมร็อกและการสร้างวัฒนธรรมศึกษาให้เป็น ซึ่งเป็นการสร้างกรอบอ้างอิงใหม่ ๆ ให้กับการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจความเป็นจริงทางสังคม กลายเป็นสาขาหนึ่งของวัฒนธรรมศึกษา (Cultural Studies) “ร็อก (เกอร์) ในวัฒนธรรมศึกษา: บทสัมภาษณ์ดอกเตอร์ร็อกลอเรนซ์ กรอสเบิร์ก” กับการศึกษาดนตรีร็อกอย่างจริงจังด้วยความชอบ รสนิยม และการเป็นส่วนหนึ่งของ “ดนตรีร็อก” จนกลายเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาถึงปรากฏการณ์การก่อรูปของร็อก วัฒนธรรมร็อกและวัฒนธรรมเยาวชนที่ถูกนำมาอธิบายปรากฏการณ์ ที่สัมพันธ์กันของเยาวชน การเมืองและวัฒนธรรมสมัยนิยม จนกลายเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งของ “วัฒนธรรมศึกษา”

บทความที่แปดเป็นบทความของนักวิชาการรุ่นใหม่ของสำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยลักษณะอีกท่านหนึ่งซึ่งมีความเชี่ยวชาญในเรื่องโบราณคดี คือ ดร.วัฒนสาสน์ นุ่นสุข โดยบทความนี้ผู้เขียนต้องการนำเสนอข้อถกเถียงเกี่ยวกับการกำเนิดขึ้นของอาณาจักรนครศรีธรรมราช ซึ่งน่าจะกล่าวได้ว่าบทความนี้ได้รวบรวมและนำเสนอข้อถกเถียงเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้อย่างสมบูรณ์ที่สุด

บทความที่เก้าเป็นบทความจากวิทยานิพนธ์ของอานภาพ นุ่นสง ซึ่งสนใจศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชนบทภาคเหนือผ่านการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของระบบความสัมพันธ์ภายใน “ชุมชน” และ “หย่อมบ้าน” บนฐานการจัดการสมบัติชุมชนในช่วง พ.ศ. 2550 – 2550

บทความที่สิบเป็นบทความจากวิทยานิพนธ์หลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เจ้าของบทความคือ คะเนิงนิตย์ สุขขาว บทความนี้นำเสนอผลการศึกษายเกี่ยวกับการเกิดขึ้นและขยายตัวของวงไฟผู่หึงที่เห็นได้ชัดเจนอย่างมากในชุมชนที่ชาวบ้านประกอบอาชีพหลักในการทำสวนยาง ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ยางพารามีราคาสูงมากนับแต่ประมาณกลางทศวรรษ 2540 เป็นต้นมา ผู้ศึกษาเสนอข้อค้นพบที่น่าสนใจว่าการขยายตัวของวงไฟมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมเกษตรซึ่งเกิดขึ้นพร้อม ๆ กับการเปลี่ยนความคิดของผู้หึง และการเกิดขึ้นของวงไฟดังกล่าวไม่ได้มีความหมายเกี่ยวกับการพนันเป็นหลัก แต่เป็นพื้นที่แสดงตัวตนของผู้หึงในบริบททางสังคมที่เปลี่ยนไป โดยผู้หึงสามารถสร้างความหมายวงไฟของพวกเขาให้เป็นกิจกรรมทางวัฒนธรรมแทนที่จะเป็นกิจกรรมการพนัน

บทความที่สิบเอ็ดเป็นบทความจากวิทยานิพนธ์ของหลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์เช่นกัน เจ้าของบทความคือ สิริพร รอดเกลี้ยง บทความนี้ต้องการเสนอเกี่ยวกับตลาดการค้ายาสูบซึ่งสามารถดำเนินมาได้อย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน ว่าดำเนินและสืบทอดมาโดยมิได้อาศัยกลไกของตลาดตามปกติ แต่ดำเนินมาด้วยการสร้างและการใช้ทุนทางสังคมของผู้ผลิต ผู้ค้าและผู้สูบ

บทความที่สิบสองเป็นบทความจากวิทยานิพนธ์หลักสูตรวัฒนธรรมศึกษา สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อีกเรื่องหนึ่ง เจ้าของบทความคือ พิเชษฐ์ ปานดำ บทความนี้ผู้เขียนต้องการเสนอให้เห็นว่าการท่องเที่ยวของมหาเศรษฐีทั้งจากต่างประเทศและในประเทศที่เรียกว่า “การท่องเที่ยวเรือยอชท์” ซึ่งขยายตัวอย่างมาก

ในเขตทะเลของจังหวัดภูเก็ตและในอ่าวพังงา ว่ามีส่วนสำคัญในการ
แย่งชิงทรัพยากรส่วนรวมในอ่าวพังงาไปจากชาวบ้านอย่างไร ชาวบ้าน
ตอบสนองต่อปรากฏการณ์นี้อย่างไร ทั้งนี้เพราะคนกลุ่มนี้มีรูปแบบ
และศักยภาพในการแย่งชิงทรัพยากรส่วนรวมที่แตกต่างไปจากคนกลุ่ม
อื่นมาก ผ่านความคิดและรสนิยมที่ต้องการเสปสุจากธรรมชาติโดย
การใช้เงินแบบไม่อัน

ต่อท้ายด้วยบทแนะนำหนังสือที่น่าสนใจ 1 เล่ม แนะนำโดย
อรรถสิทธิ์ ลิทธิดำรง อาจารย์รุ่นใหม่ของสำนักวิชาศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ อีกท่านหนึ่ง โดยแนะนำหนังสือที่กำลังได้
ได้รับความสนใจอย่างมากในปัจจุบัน คือหนังสือชื่อ “Agonistics:
Thinking the World Politically” ของ Chantal Mouffe ซึ่ง
ผู้แนะนำไม่เพียงเสนอว่าในหนังสือเล่มนี้มีความคิดหรือประเด็นอะไรที่
น่าสนใจเท่านั้น แต่พยายามเพิ่มบทวิเคราะห์ให้เห็นที่มาที่ไปและความ
ลุ่มลึกของความคิดรวมทั้งการเปรียบเทียบกับความคิดอื่น ๆ เพื่อให้เห็น
ทั้งความคล้ายและความแตกต่างกัน ซึ่งช่วยทำให้การแนะนำหนังสือ
เล่มนี้น่าสนใจยิ่งขึ้น

กองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของบทความทุกท่านและ
หวังว่าบทความทั้งหมดนี้จะมีประโยชน์ต่อท่านไม่มากนักน้อย หากมี
ข้อผิดพลาดประการใด โปรดขออภัยมา ณ ที่นี้ด้วย อีกทั้งขอเชิญ
ชวนให้ท่านที่สนใจ ร่วมส่งบทความวิชาการ บทความวิจัย บทความ
ปริทรรศน์หรือบทความวิจารณ์หนังสือมาตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ เรามีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่จะเป็นสื่อกลาง
เผยแพร่ผลงานและบทความที่สร้างสรรค์ต่อไป

บรรณาธิการประจำฉบับ